

A R

ټولګ اتم ۱

د هرسي كتابونه د پوهنې په وزارت د هرې سره لري
 په بازار ككي پر اخیستنه او خرڅونه په كلكه منع ده
 له سره خرڅونه كولو سره قانوني چلند ككيږي

ISBN 978-9956-35-035-2

9 789956 250352 >

Ketabton.com

د پوهني وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا د ښوونکو د
روزني او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

هز

A R T

اتم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

الف

مؤلفان:

سيڀانور ميجنجيل دهنرونو د ديپارټمنټ علمي غړی
محمد غالب الله يار د هنرونو د ديپارټمنټ آمر

علمي او مسلکي اديت:

سيد انور ميجنجيل، دهنرونو د ديپارټمنټ علمي غړی
پوهنمل عبدالحي فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبياتو اديتوران

عبدالحی (هاشمي) د علومو اکاډوټی علمي غړی
مورف محمد سهراب ديډار

د پوهني وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون ښوونکی
عاطفه شبنم عارفی د هنر ښوونکي

دیني ، سياسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد يوسف نیازی
- حبيب الله راحل د پوهني وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا په رياست کي

د څارني کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزني او د ساينس مرکز معين
- دکتور شيرعلي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژي مسؤول
- د سر مؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

ديزاين

رحمت الله غفاري

ب

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی   دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري   هر بچی يې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی   د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو   د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي   پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي   هم ایماق، هم پشه بان
دا هیواد به تل ځلېږي   لکه لمر پر شنه اسمان
په سینه کې د اسیا به   لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر   وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

د پوهني د وزير پيغام گړانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکي دی چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولني د اړتياو له مخې رامنځته کېږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رښانه انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې ټکي زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدرسي پلان برخه گرځېدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوبو او زامنو په پاکيفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګله مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعليمي نصاب په رښانه پلي کولو کې خپل مسؤليت په رښتيني توگه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپيڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولني د څرگندو اړتياو له مخې پراختيا ومومي. په دې توگه کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رښانه وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لايينه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې ښې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو، تلويز او د درسي کتابونو په چاپ او وپس کې ښې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق
فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهني وزير

لړلیک

مخ

سرلیک

- ۱ په سپایي ټکو انځورگرې
- ۲ د افغانستان د هنر تاریخ (اسلامي دوره)
- ۳ په طبیعي موادو ټاټه کاري
- ۴ د مبارکۍ کارت او د پاکت جوړول
- ۵ د لیري، نردي اوربتم سره اشنا کیدل
- ۶ د طبیعي منظرې انځورگرې
- ۷ د جشنونو او ملي لوبو انځورگرې
- ۸ له غونځ شتو و کاغذو څخه د حجمونو جوړول
- ۹ له اسلامي هنرونو سره آشنایي
- ۱۰ له اسلامي ټبراینونو څخه کاپي کول
- ۱۱ دلیک دښکلا له هنر سره اشنایي
- ۱۲ د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي

۱۵

د طبیعي منظرې انځورگرې

۶

۱۷

د جشنونو او ملي لوبو انځورگرې

۷

۱۹

له غونځ شتو و کاغذو څخه د حجمونو جوړول

۸

۲۱

له اسلامي هنرونو سره آشنایي

۹

۲۵

له اسلامي ټبراینونو څخه کاپي کول

۱۰

۲۷

دلیک دښکلا له هنر سره اشنایي

۱۱

۳۱

د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي

۱۲

			
۳۳	له اسلامي معمارۍ سره اشنایي	۱۳	
۳۷	له اسلامي سبک څخه پر استفادي (پل) جوړول	۱۴	
۳۹	له اسلامي هنرونو سره اشنایي	۱۵	
۴۳	له خټو څخه د قلمدانۍ جوړول	۱۶	
۴۵	له میناتورۍ سره اشنایي	۱۷	
۴۷	د قرآن کریم د رحل جوړول	۱۸	
۴۹	له افغاني هنرمندانو سره اشنایي	۱۹	
۵۱	له افغاني هنرونو سره اشنایي	۲۰	
۵۵	د افغانستان له ملي موزیمونو سره اشنایي	۲۱	
۵۶	د منابعو فهرست	۲۲	

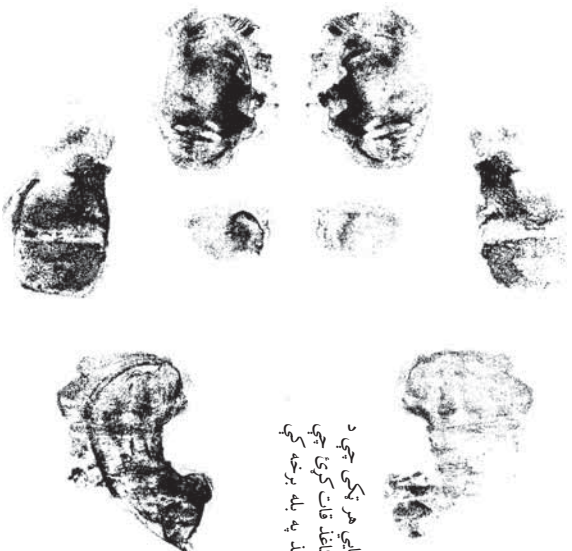

1

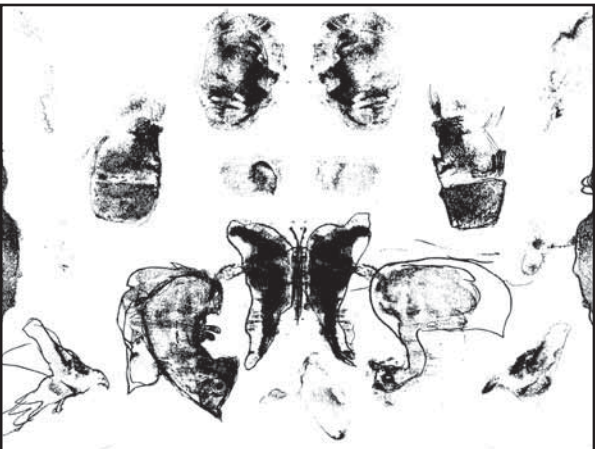

د سڀاڻي په ټکو انځور
آيا کله مو د اسمان په وريځو کې ، اشنا شکل ليدلای
دی؟

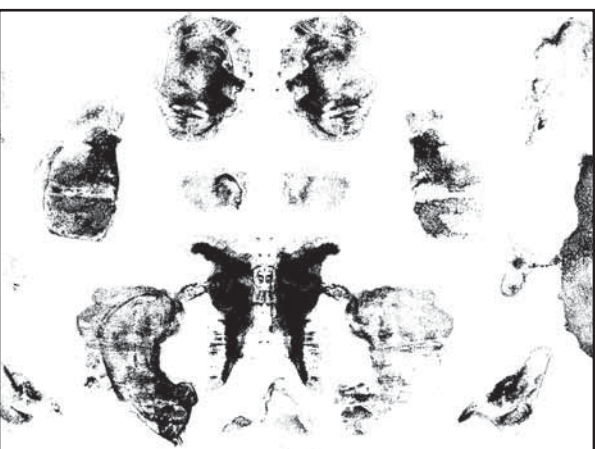
څو څاڅکي جوهرې رنگ د يوه کاغذ پر مخ واچوئ، بيا خپل کاغذ قات
کړئ او په لاس لږ څه زور پرې وکړئ. وروسته بيا کاغذ خلاص کړئ، هغو
نقشونه به څير سره وگورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاويو څخه وگورئ، ترڅو په
هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پيدا کړئ. کله چې رنگونه وچ شول د مناسبو
خطونو په ورزياتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې ليدلی دی بشپړ کړئ او
هغه نورو ته وروښيي.

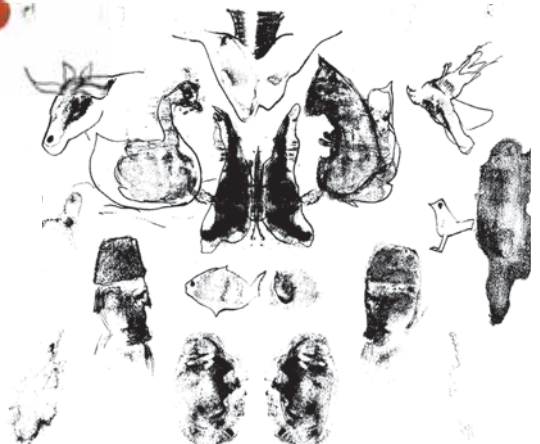
(۱- انځور) د سڀاڻي هر ټکی چې د
کاغذ پر مخ ږدئ کاغذ قات کوئ چې
ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې
رامنځته شي.

۳) انځور) کاغذ مری خولنه و شرخوی او وگوری چي د خپلي خوښي شکونه جوړ کړی.

۲) انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړی او صبر وکړی چي وچ شي او پر هغه باندي

بیا هم انځورنو ته په څیر وگورئ او نوري نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ. دې کار ته ادامه ورکړئ ترڅو د پولو ټکو یا خاپوونو څخه انځورونه جوړ شي:

نمونه:

- ۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وڅېړئ.
- ۲- په خپل کور کې د اوبه د پوښه کولو (آب پاشي) په وخت کې کوم ناڅاپي انځورونه د ځمکې پر مخ وښئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وگورئ چي کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کېږي.

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاريخ سره اشنايي.

آيا پوهيرى چې د افغانستان د اسلام نه مخکې او وروسته هنرونه څه توپير لري ؟

په افغانستان کې اسلامي ودانيو د غزنويانو په دوره کې ډېره وده او پراختيا وموندله. د تاريخي منابعو په قول، چې د غزنويانو دوره د ودانيو، شکلو، ماڼيو او لوږو جوړولو د جوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوي (مسعود) د واکمنيت په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوې دي. اوس د دې ودانيو يوازې يوه برخه په ځاى پاتې ده. د دې ابدانو په کنار کې په غزني کې د (ايني) منځي قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکرى بازار د يادولو وړ دي د سلحوقيانو په دوره کې د اميرانو واکمنانو په هڅونه او د ځينو وزيرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لوږې ودانۍ جوړې شوې دي. غوريانو هم ډېرې لوږې ودانۍ جوړې کړې وې چې يوه بېلگه يې د (جام منار) دى چې ۶۴ متره لوړوالى لري، دا منار ځکه د ډېر ارزښت وړ دى چې د بڼکلا لپاره يې خښتۍ او کوفې خط باندې پر هغې ځينې ليکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنگي ميراثونو په ليست کې هم ثبت شوې دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (صياث الدين غوري له خوا يې په هرات کې د بنسټ ډبره کېښودل شوه. خو د بشپړېدو وکاري د هرات د تيموريانو تر دورې پورې ورسيله.

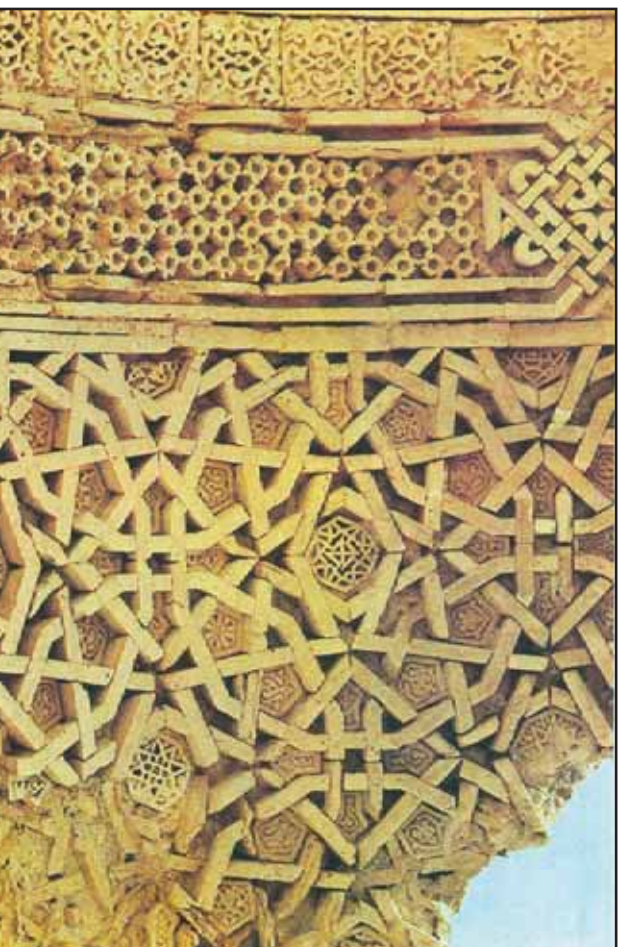

(۲) انځور د جام په منار لیکل شوی کتیبي.

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زیارت چې په هندسي انځورونو، گلابو، بوتو، د کچ کاربو د فیزانونو په ښکلا، کتیبو، او د قابونو په ښکلا ښکلې شوي لرغونتيايي له ۵۳ هـ ق کال څخه پخوا ښودل شوی ده. په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانیو جوړولو زیات رواج درلود.

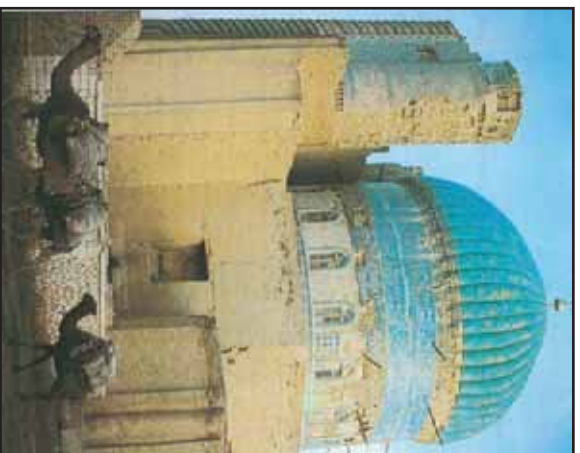
(۳) انځور په افغانستان کې د جام منار ښکلادوي او کتیبي چې په سوره مريم پورې اړه لري.

(۴) انځور) د بادغيس په قلعه نو کې د (شاه شهيد) په کډوالو کې ختي کاشي کاری په شپږمه او اوومه هجري پيړۍ پورې اړه لري.

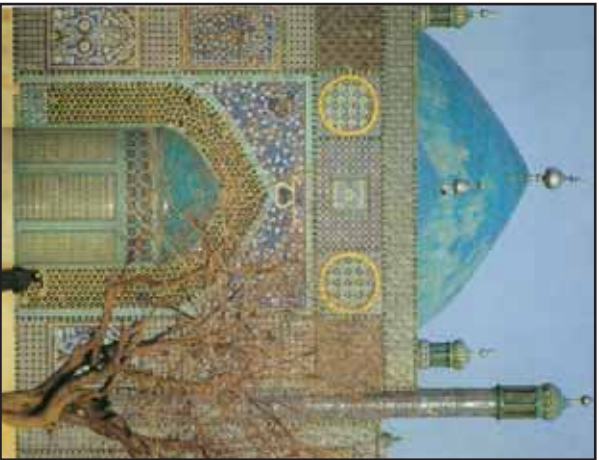
د ودانيو جوړولو بهير د چنگيزيانو د يرغل په دوره کې په تپه ودرېده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئيني اثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تيموريانو دوره د لمبوودانيو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه يوه څېره ځلانده، بډايه او غني دوره وه. په ځانگړي توگه په هرات کې د (شاه رخ)ميزرا او (سلطان حسين بايقرا دوري او په افغانستان او هند کې د (بابر) دوري د يادولو وړ دي. د دې دورو آثار په نهمه هجري پيړۍ کې د (گورشاد بيگم) زيارت، د سلطان حسين بايقرا زيارت په لسمه هجري پيړۍ کې د شپږوټنگلي شوو منارو ((خلو)) سره د (خواجه عبدالله انصاري زيارت، د هرات گذرگاه او نور زيارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) زيارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانگړتياوې د تيموريانو د معمارۍ-د هنر ښکارندوی دي. د دې دوري نور اثار، لکه: د کندهار د سر بوزي په غره کې (چهل زينه) چې د تاريخ د ليکنې په اساس د .

(١) انځور په پنځمه او شپږمه هجري پيړۍ کې د بابا حاتم مقبره

(٥) انځور په نهمه هجري پيړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

بلبر پاچا، په امر له تر اشل شورو تېرو څخه جوړه شوې ده چې اټياو کسانو تېرو تو برونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدا رنگه د بلبر په وخت کې په کندهار، کابل، استلف او په شمالي او ختيځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهورې يې دادي: (علم گنج)، شهره را، دلکشا، چار باغ، د بلبر باغ، د بگراميو باغ، د صفا باغ، او د کوکب باغ او داسې نور.

(۸ انځور) د حضرت علي اکرم الله وجهه، روضه

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منظر

تمرین:

- ۱- ستاسې په چاپېريال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تر اوسه پاتې دي؟
- ۲- په اسلامي ودانيو کې له کومو موادو څخه کار اخيستل کېده؟
- ۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانيو ډېرې مهمې ځانگړنې کومې دي؟

په طبيعي موادو ټاپه کول

آيا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شيانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلي؟

له رنگینو مهر وڼو څخه په کار اخیستننه ټاپه کول سترته رسپيري، مهر وڼه په دوو ډلو ویشل کېږي: تیار مهر وڼه او جوړ شوي مهر وڼه. طبيعي مواد چې ډېر ښکلي جوړښتونه لري، کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تیارو یا طبيعي مهر وڼو څخه کار واخلو. د الوتونکو ښکې، ډبرې، صدفونه، د ونو لښتې او پاڼې او ..... چې ډېر عجیبه او جيرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو: بیل بیل رنگه نقشونه لاس ته راوړو، همدا رنگه کولی شو چې د میوو او سبزو د عمودي او افقي نیمولو او پریکولو څخه گټه واخلو او له نیمې شوي برخې څخه چې په رنگ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبيعي موادو په ټاپه کولو کې د پلیدي بېلې سطحې باید په پام کې ونیول شي او د هغې له هر لوري څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بیلابیلو طبيعي جوړښتونو سره آشنا کېږئ او نوي انځورونه پیدا کوی.

په طبيعي مواد د ټاټبي تر سسرته وروسته كله چي رنگونه وچ شول،
په جوړشوو انځورونو ، نوي او تازه رسومونه وکارېئ. بيا انځورونو ته په څير
وگورئ او د خطونو په ورزياتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

۲ انځور په طبيعي موادو ټاټه کاري.

۱) انځور په طبيعي موادو ټاټه پيژول.

۳ انځور، په طبيعي موادو د ټاټبي پيژول او په هغي د نورو شکلونو جوړول.

تعمير:

ستاسي په چاپيريال کې چې کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په څير سره وگورئ، څه ډول
يوه بسکلي ټاټه جوړولی شئ.

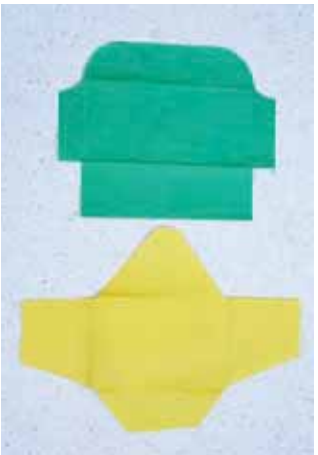

د مبارکۍ کارت او دپاکټ جوړول تراوسه مو خو ډوله د مبارکۍ کارتونه لیدلي دي؟

خلاق په پیلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه یو بل ته ورکوي، لکه: د میلمستیا کارت، د قرآکریم د ختم کارت ، د کوچني اخترد مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زیربڼې د ورځې کارت د ښوونکي د ورځې کارت ... او نور د مبارکۍ کارتونه په بیلا بیلو کچو او اندازو او بیلا بیلو طرحو جوړیږي. سر بیره په هغو کارتونو چې په بازار کې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. د کارت د جوړېدو لپاره باید موضوع وټاکل شي. وروسته یې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی یو سپین او یا رنگه مقو کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نیولی سئ د هغه په شکل او اندازه پرې کړئ. د کاغذ منځ په پنسل او یا کوم شي باندې چې تیره څوکه ولري، یو خط کش کړئ ترڅوله سم نیمایي څخه قات شي. لومړی د کارت په منځ خپله طرحه انځور کړئ.

د هغې د بڼکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځور گري ، ټپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول يا رنگه کاغذونه د (کولاژ) د طرحې بشپړول او يا په هغې باندې د نورو موادو نښلول او يا له څنگ په څنگ ايښودلو څخه کار واخلي.

ځينې کولاژونه پنډه وي پام کوئ چې ستاسې کارت زيات پنډه نه شي او په پاکت کې په نښه شان ځلی شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او يا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روښونو او لارو چارو څخه يوه لاره د هغو د بشپړېدو لپاره وټاکئ . لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د نښه برخه په بڼکليو انځورونو بڼکلي کړئ. وروسته په بڼکلي خط د کارت د ليکلو برخه وليکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته يو بڼکلی پاکت جوړ کړئ. د پاکت اندازه دکارت له اندازې سره په پام کې ونيسئ. ديوه پاکت د جوړولو لپاره بېلا بېلې لارې شته. تاسې کولی شئ يو جوړ پاکت خلاص کړئ او د پاکت د جوړېدو طريقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکت د جوړولو لپاره يوه نوې طرحه جوړه کړئ. د پاکت د جوړولو ډبره اسانه لاره داده چې خپل کارت د يوه سپين کاغذ په منځ کې کيرئ او بيا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه ت او کمزوري خطونه وياسئ او په څلورو خواوو يې مثلثونه رسم کړئ او بيا اضافي ځايونه بيانې کړئ او د تلو خطونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلئ، نو ستاسې پاکت به تيار شي. پام وي چې د پاکت د نښه برخه په ځنلېدو پورې ونه نښلې وروسته بيا خپل کارت د پاکت په دننه کې کيرئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلو لټو ته يې ورکړئ.

تمرین:

- 1- د يوې ځانگړې ورځې په مناسبت يو کارت جوړ کړئ، طرحه، اندازه او د بڼکلا طريقه يې په خپله خوښه وټاکئ.
- 2- د کارت په اندازه يو بڼکلی پاکت جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

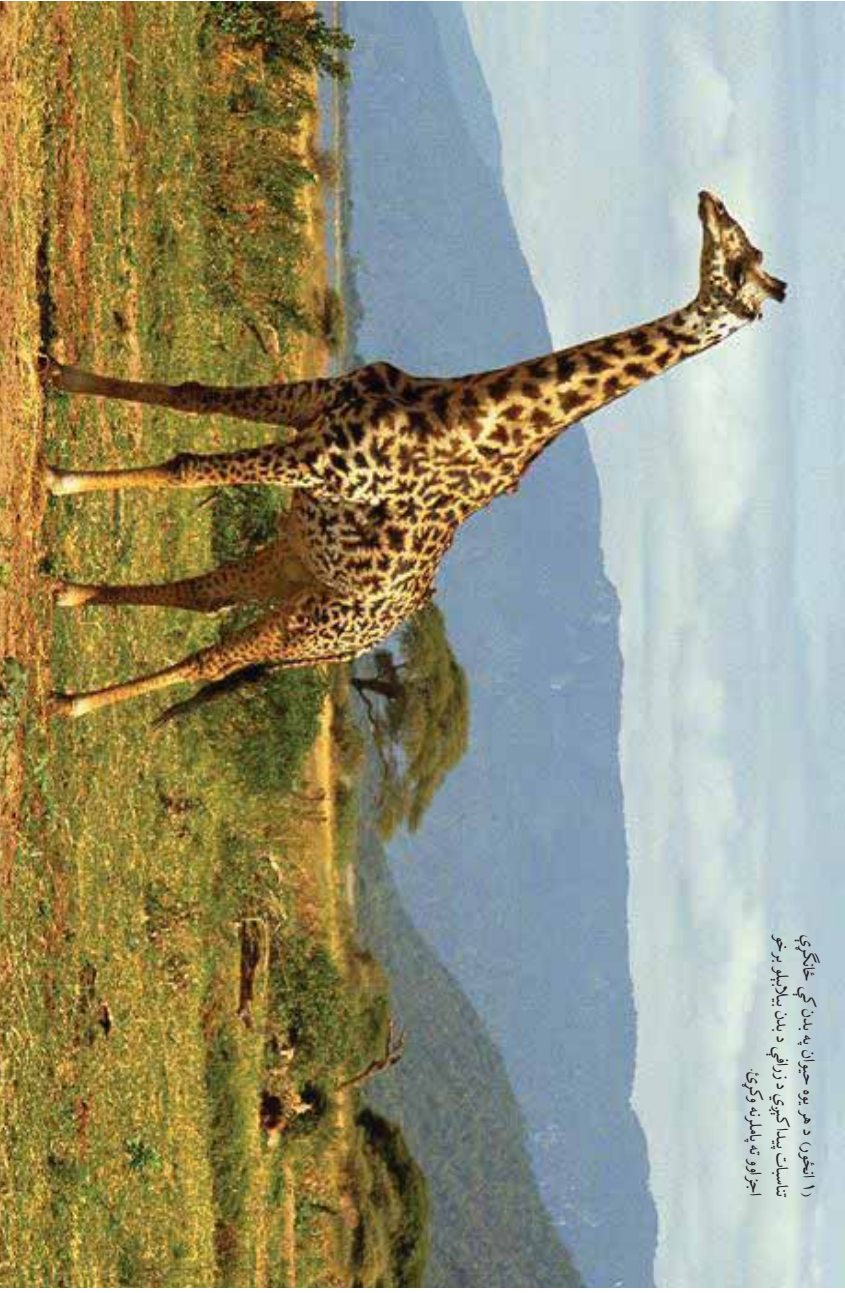

د تناسباتو، ليري، نردي او رېتم سره اشنايي.
په طبيعت كې د پديدو ترمخ كوهي اړيكي
ويني؟

تناسب: ايا د فيل او زرافې د بدن اندازې، د سپړو د سترگو او د پوستکي
رنگ، ديوه ماشوم د لاس پوستکي او د يوه زاړه سپړي د لاس پوستکي
ته مو پام کړی دی؟ د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له يو بل سره او په هره

١) انځور د هر يوه حيوان په بدن کې ځانگړي
تناسبات پيدا کوي د زرافې د بدن پيلوهر برخو
اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

پايدمه کي د هر يو جز نسبت ته تناسب وايي. په طبيعت کي زيات شمير تناسونه ليدل کېږي. په طبيعت کي هره پايدمه ځانگړي تناسونه لري. له همدې امله په طبيعت کي د خدای تعالیٰ (ع) مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړېښتونو کي د تناسب او ايجاد معيار گرځيدلی دی.

انسان د غرونو، تيرو، ونو، گلانو، حيواناتو، الوتونکو، کبانو او ..... په دقيقه ليدنه خبرېږي، د توتي د ښکود رنگونو تر منځ تناسب، د فيل په بدن کي د اجزاو تر منځ تناسب (د فيل خړتوم (هائي) اوږد شکل، پلن غوړونه، سر، بدن او د فيل لوي پښې) او د ونو داوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتيب د انځورگرۍ لاسي کار، په خپه کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړېښتونو ته اړتيا لري.

پر سپکيتو: (لريوالی او نږد يوالی) هغه شيان چې لېري دي او هغه شيان چې نږدي دي څه توپيرونه سره لري؟ انسان د لېريوالي او نږد يوالي په سبب شيان او طبيعي پايدې، په بيلا بيلو بڼو ويني. د مثال په توگه که يو ځنگله ته له لېري وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنگه ډکې د ډيرو جزياتو سره ليدل کېږي او هغه ونې چې لېري وي کم رنگه، لنډې او جزيات يې نه تر سترگو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشياو ليدنه له نږدي او لېري څخه توپير کوي.

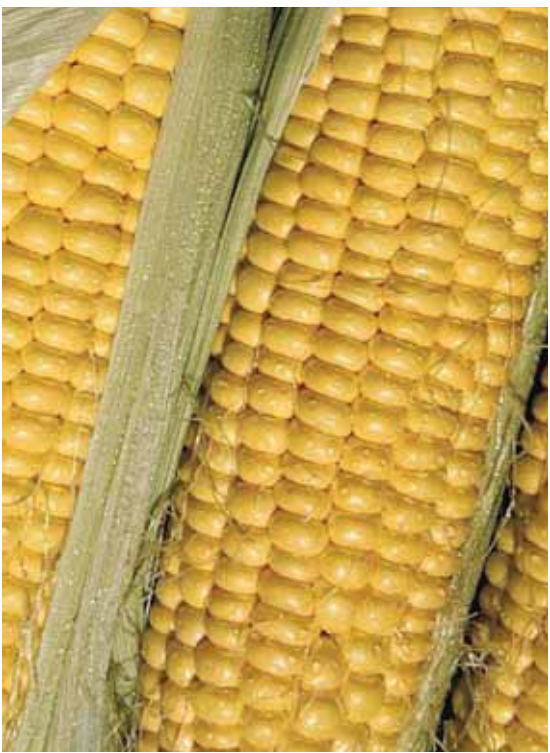

۳۶) انځور د حيوياتو په تن کي د بيلا بيلو سيمو د وټو شکل، ورځيز او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

۳۷) انځور د بېلو بېلو گاهو په رنگونو کي تناسب، د بتلانو حيوياتو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وگورئ.

(۴ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاءو او طبیعي پدیدو په کچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیري او نږدې وښیو. همدا رنگه په متضادو رنگو هم کولی شو لیري او نږدې وښیو لکه: (تیره رنگونه د روښانه رنگو تر څنګ) هنرمندان د لیري والي او نږي والي لپاره له بیلا بیلو لارو چارو څخه کار اخلي. تصویرونه وگورئ او د لیري والي او

(۵ انځور) د غځي په تاوونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

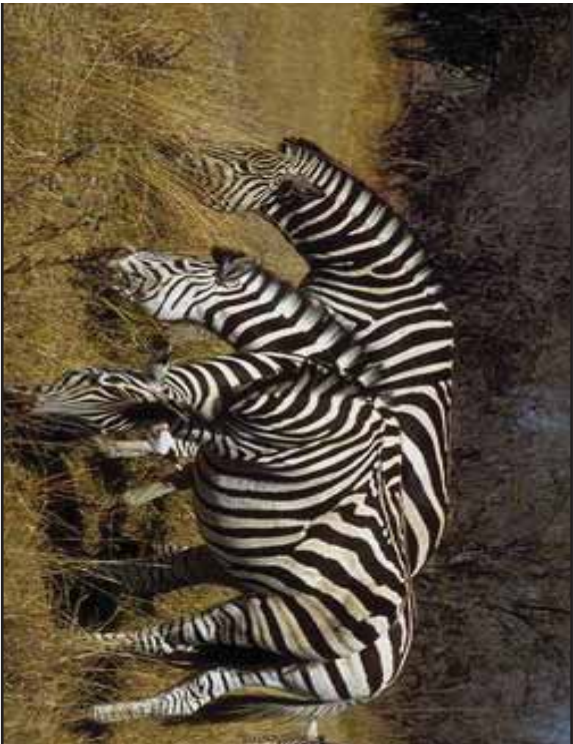
نږي والي د بیلا بیلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ. ریتم: ایتر او سه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرار ته پاملرنه کړي ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانګړی نظم لري. هنرمندان د هنر په بیلابیلو څانګو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنگونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نامنظم

٦ انځور) ۛ ودرېځو تکرار په اسهال کې يو ځانگړی رېتم رامنځ ته کوي.

وی. منظم رېتم په طبیعت کې، لکه:

د زړه د حرکتونو او په هنر اثارو کې،
لکه: دکاشي کاری په انځور کې یا د
قالینو او بدل منظم تکرار دی. د غیر
منظم رېتم نمونې په طبیعت کې،
لکه: د بحر د اوبو څښی، چې په بیلا
بیلا فصلونو کې ډول ډول بدلونونه په
کې رامنځته کېږي. نا منظم رېتم په
هنري اثارو کې د خطاطی، د الفبا په
تورو کې لیدل کېږي چې د عمودي
او افقي خطونو په یو ځای کېدو یې
څښې برخې زیاتې او څښې نورې یې
کمی وي او بیل بیل بدلونونه لري.
نا منظم رېتم د ستري کوزنکي
تکرار مخنیوی کوي.
د بیلو بیلو رنگونو، جوړښتونو،
خطونو، شکلونو نه په کار اخیستنه
کولی شو چې په هنري تجسمي اثارو
کې تناسب، رېتم او ښکلا منځ ته
راوړو، هنر مندان د بیلا بیلو رېتمونو
الهام له طبیعت څخه اخلي.

٧ انځور) د گوره څر د خطونو رېتم ته وګورئ.

١- د تناسب نمونې په شکلونو، رنگونو او اندازو په طبیعت کې پیدا کړې او د هغو په هکله سره وپېژنئ.
٢- د خپلې خوښې له رنگونو څخه په یوه پاڼه کې یو ښکلې رېتم جوړ کړئ.

نمونه:

د منظرې انځور گري

ستاسي پر شاوخوا او طبيعت کي د ليدني ښکلي ځايونه شته؟ له هغو کوم يو د انځور گري لپاره ټاکي؟

د گالتو د بڼې، باغونه، ځنگل، د گودر عاړه، د طبيعت ډبرې ښکلي منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعگانې دي. د طبيعت فضا د انځور گري له صفحي څخه ډبره لويه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وروکي کړو او د انځور گري په پاڼه کي يې ځای کړو. لومړی په خپل شلواخوا کي يوه ښکلي منظره انتخاب کړي. وروسته تصمیم ونيسي چې کومه برخه انځور کړي.

(۱) انځور د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړی او بيا اټک او بيا عروزه انځور کړي.

(۱) تصوير د دې منظرې په انځورولو کي لومړی د لاري خطونه او ډبري انځور کړي.

په غور او دقت هغې ته وگورئ او بيا هر هغه شې چې ډېر لوی وي هغه انځور کړئ او وروسته د هغه په شاوخوا کې نور شيان ورزيات کړئ. بڼه داده چې لومړی منظره په رنگه پنسل چې کم رنگه وي وياسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بلرون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناسبات، لېروالي، نږدېوالي او رېتم ته په طبيعت کې په کلکه پام وکړئ او هغه په انځور کړی کې ونښاست.

کله مو چې طرحه بشپړ شوه، نو بيا د طبيعت رنگونه په ډېر دقت وگورئ، تاسې کولی شئ په خپل انځور کې له طبيعي رنگونو څخه کارواخلي، او يا د خپل احساس د بيانولو لپاره ذهني رنگونه د طبيعت په فضا کې وکاروئ، او کوښښ وکړئ چې په خپله تقاشي کې د رنگونو ورته والی او هم غږې ونښئ.

(ه انځور لومړی غږونه او بيا وني انځور کړی.

(ه انځور) په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړی.

تمرین:

له توپراکي څخه د باندي د خپلي خوښي د منظرې په انځورولو پيل وکړئ.

د جشنونو او ملي لوبو نقاشي

د ريښتيني ژوندانه کومې موضوعگانې د انځور گري لياره ټاکي؟ جشنونه او لوبې د انځور گري لپاره کومې په زړه پورې صحنې لري؟

هر هېواد ځانگړي دودونه او رواجونه لري چې خلک يې په بيلا بيلو وختونکي لمانځي. دالمانځني د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځينې رسمونه او رواجونه خصوصي وي چې په يورې يا څو کورنيو پورې اړه پيدا کوي، لکه: د واده مراسم او ځينې مراسم عمومي وي چې د هېواد هروگړي ته د ارزښت وړ وي او ټول خلک په کې خوندي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپواکۍ جشن چې هر کال د زمري په ۲۸ نيټه لمانځل کېږي.

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیٰحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میرني ولس په سرښندنو افغانستان دهغه وخت له انگلیسي پرغلاګرو څخه آزادشو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لور پورې چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لورې سرته رسېږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې څپتې برخې یې نه هیریدونکې دي. موسیقي غږول کېږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړي سندري وايي.

د خپلواکۍ په جشن کې بیلا بېلې سپورتي لوبې ترسره کېږي چې یوه یې هم نيزه باري ده. نيزه باري په اس، نيزه او د لرګي په موګي باندي چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکي ورته ډول وهي او نيزه باز پر اس سپور د موګي په لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کېږي په هماغه اندازه ډول وهونکي، هم تيز ډول وهي ترڅو نيزه باز موګي ته ورسېږي او د نيزې په سر د لرګي موګي پورته کړي، هغه نيزه باز چې په دوو وارو کې موګي پورته نه کړي، د لوبې بايلونکي شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

ننډيز:

- ۱- ايا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه كوم دي؟
- ۲- هغه جشن او ميله چې ډېر مو خوښېږي په هلكه يې سره خبرې وكړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاسې خوښه شوي وي، انځور كړئ او نندارې ته يې وړاندي كړئ او په هكله يې سره وڅېړئ.
- ۳- ستاسې په ښار كې په جشن كې كوم رسم او دود تر سره كېږي؟ په دې ورځ كومې لوبې سرته رسوئ؟ په هكله يې سره وڅېړئ.
- ۴- په هغه ځاى كې چې ژوند كوئ د لوبو په اړه يې پخپلو كې سره خبرې وكړئ.

له غونج شوو کاغذو خخه د حجمونو
جورول .
کوم باطله مواد د حجمونو د جورولو لپاره
مناسب دي؟

ډیر باطله مواد زمونږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جورولو لپاره مناسب دي د دي موادو له ډلې خخه یو هم باطله کاغذی . له باطله کاغذ خخه په بیلا بیلو لارو او روشونو حجمونه جوروي چې یو هم له غونج شوي کاغذ خخه گټه

اخيسته ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصميم ونيسئ. په بېلا بېلو رنگو د باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لاندې کړئ او باطله کاغذونه په دواړو لاسونو په کلک کړئ ترڅو بڼه غونډ شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په هغه ډول خپل غونډ شوي کاغذونه تنظيم او د خپلې خوښې شکل جوړ کړئ. کولی شئ حجم يو او يا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاښت په وسيله يې سره ونښلوئ.

۲) تصوير) دغونډ شويو کاغذو څخه يوه جوړه شوي مڼه

۳) انځور) دغونډ شويو کاغذونو برخې سره ونښلوئ او په لرگو پورې چې د الوتکې بڼې دي، وصل کړئ.

۴) انځور) زوزونه، لکې، سټوکه او سترگې يې په حجم پورې ونښلوئ.

ننګون:

يو مقوا ډول کاغذ د دايرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلونه، لکه: (مړغې) له غونډ شويو کاغذونو څخه جوړه او رنگه کړئ. د نار په واسطه هغه د دايرې په مرکز پورې خوړند کړئ بيا يې د کونډ له چټ را وڅوړئ او که دا شکلونه کړئ، ته نږدې وو، نو باد هغه پوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا يې زياتېږي.

له اسلامي هنرونو سره آشنایي

آيا پوهېرئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان كې چې د وحې د نازېليدو ځاى دى، را څرگند شو. وروسته په ډېره بېره د ختيځ له خواته تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لوېديځ له خوا تر افريقا او هسپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو كې يې د ډېرو ژبنيو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره سره يو شريك دين، تمدن او فرهنگ منځ ته راوړ چې اسلامي هنري له پايو څخه دى.

مسلمانانو لومړى، د دوو معاصرو او لويو تمدونو د هنر ميندانو در بيزانس او اسلامي نړۍ) له هنرونو څخه د اسلام د سپېڅلي دين د راڅرگندېدو په وخت كې د جوړولو لپاره گټه او چټه كړه. په نوو مسلمان شوو هېوادو كې د وخت په تېرېدو هنر ميندانو هلي ځلي وكړې چې د اسلامي عقيدو دينبولو مناسب كاليونه په خپلو هنري آثارو كې پيدا كړي. اسلامي اعتقادات، لكه:

د لوى خداى (ﷻ) يوالى، د مخلوق پيدا كړى (هم نړۍ) چې په قرآن عظيم الشان كې يې بيان راغلى

(1 تصوير) د مرات په راگرگاه (كې د (خواججه عبدالله انصاري) په قبر د بسم الله الرحمن الرحيم ليكنه چې كاپي شوي ده.

دی، په اسټانیا سره نه شموکولی چې په هنري آثارو کې یې ونښتي. له همدې امله هنرمندانو د دایرې په څیر له هندسي سمبولیکو شکلونو څخه چې د (یوړالی څرگندوی) دی په بېلا بېلو دیزاینونو په مرکزي نقطه باندې ټینګار وکړ چې د عالم د بېلا بېلو پدیدو یوړالی او هغه حقیقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډېر لوړ دی، څرګند کړي. د

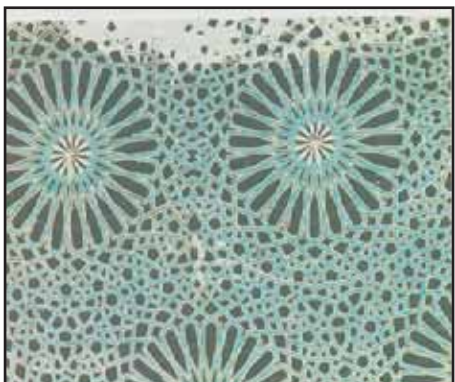
دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسیحي هنر سره چې اصلي موضوع یې د مسیح^(ع) او حضرت بی بی مریمی د ژوندانه د بېلا بېلو صححنو څرګندونه کوي، ډېر توپیر لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکریم لیکنه په ښکلې خط او د لویو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعي او اخترونو د لمونځونو د اداکولو لپاره) په خپلو آثارو کې نظم، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښو جوړول، فنکارې د لرگیو لوښې، د ټوکر ټوټې، قالینې او کتاب جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲) تصویر) د مصر د قاهري په شمالي هلبه کې د راقیت بیتک (د قبر د گنبدې ښکلاوي چې مسووکانو په کالو په دوره پورې اړه لري.

(۵) انځور) په اومه هجري پيړۍ کې د هغلي ته تړنې د (قطب جومات) حجاري.

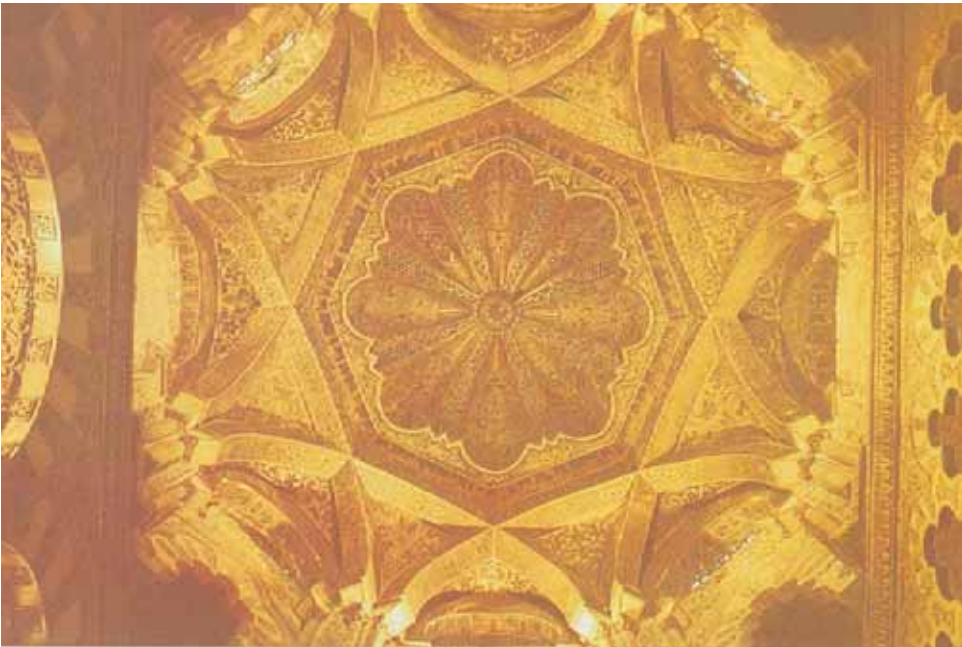
(۶) انځور) په اومه پيړۍ کې د (اکارتای) د مدرسې د چت کاشي کارۍ.

(۱) انځور) په لسمه هجري پيړۍ کې په ايران کې (سجاده ابي) قالينچه

د لرگيو لورنښي، درخت پوتڼي ، قالينې او د کتابونو جوړول يې نسوري لاس ته راوړنې دي. که څه هم په نني نړۍ کې دانموني د اسلامي هنر په طراحيو کې غوره دقت او ظرافت گول کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلابېلو وگړو د استفادې لپاره جوړې شوي وي چې ځانگړي ډيزاينونه يې درلودل. په اسلامي هنر کې د ډيزاينونو برخه له هنر سره يو ځای شوه، ترڅو مسلمانان هره شېبه په نظم، بېنکالا، بېر ابرۍ او هم غبرۍ کې ژوندوگړي. د اسلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظريفې او دقيقې په بېنکالا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنيو پيړيو کې هنري بېنکالا وي په هندسې طرحو او نقشونو کې، لکه: د وېنسو او بوټو شکلونه (اشکال گياهي) او اسلامي ډيزاينونه (مارنيچي) شامل وو. وروسته يې په کاشي کاريو، سفالي او فلزي لورنښو، د ټوکر په ټوټو، قالينو، ميناتورې د الوتونکو، حيواناتو او انسانانو په انځورونو کې رواج وموند.

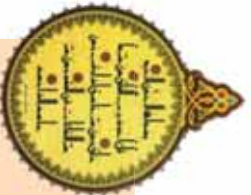
(۷) انځور) په څلورمه هجري پېړۍ کې په هسپانيا کې د (قرطبه) جامع جوړات.

د رښتني هندو هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ په ټولو برخو کې د هنر او تمدن د پرمختګ لامل ګرځي. د هندو هنر د پرمختګ لامل ګرځي.

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبیعت څخه په تقلید پیل وکړ او د شکلونو په ساده کولو کې یې له ظاهري شکل څخه ډډه وکړه، ترڅو د لیدونکي ذهن له واقعي نړۍ څخه بیل او معنوي نړۍ ته یې راوبولي، نو ځکه په قرآن کریم او جاسی نمازونو باندې د انسان او حیوان تصویرونه نه انځوروي، په دې نمونو کې هندسي پیچلي خطونه او رنگونه په اسلامي ډیزاینونو کې د سترګو د حرکت سبب ګرځي چې د لیدونکي ذهن په یوه نقطه کې نه درېږي دا ریتمیک حرکت د نقشونو په طراحی کې د ریاضی په شان نظم لیدل کېږي، تعادل او هم غږي چې په نیول شوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په ټاټور کې سربېره په ځانګړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ په ټولو برخو کې د هنر او تمدن د پرمختګ لامل ګرځي.

تعمیرات:

- ۱- د روښاني فضا او د ښکلا وړ کولو په نقشونو سره وغږېږي.
- ۲- د اسلامي هنر کومې نمونې موندلې دي؟ د ډېرو ښکونکو نمونو په هلاک یې خولیکي ولېکي.
- ۳- کومې هنري څانګې پیژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دوه ډېره ښه لري؟

له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول ايا د اسلامي ډيزاينونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهېږئ؟

د قاليني او کاشي د ښکلو ډيزاينونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډيزاين پيدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ کې يې (شفاف کاغذ) کاپي واخلي ترڅو وکولى شئ چې بل کاغذ ته يې وليږدوئ او بيا يې رنگه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه داده چې ډيزاين د ميز پر سر انځور کړئ او په تخته يې کېږدئ او بيا دترس کاغذ ورباندې سر بيره داسې ټينگ کړئ چې د کارکولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډيزاين خطونه په ډبر غور سره وياسئ. ښه داده چې لومړی د ډيزاين اصلي خطونه وکارئ او وروسته يې جزيات رسامي کړئ. کله موچي ډيزاين بشپړ کړ، هغه له اصلي ډيزاين څخه جلاکړئ. اصلي طراحي ليرې کړئ او د ترس کاغذپه بل مخ واړوئ. ډيزاين د دويم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لږ پنله کاغذ يا مقوا چې د رنگه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشی د ميز په تخته د سکاښتپ په وسيله يې څلور واړه څنډې وښلوئ.

۱) تصویر په روپښی کې د رمعي الین..... د مقبرې کاشي کارې.

۲) تصویر) طرحه کاغذ په مخ بلې شوي ده

(هالنخون پوڻه سرطه)

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ رااوړئ او په نښلول شوي ډول کاغذ
بي داسي ونښلوئ چې کونجونه يې سره برابر وي، ترڅو کلک شي.

(د النخون انځري سرطه)

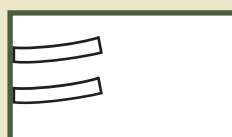
يو وار بيا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي
انځور کړئ، ترڅو ډيزاين له ترس کاغذ څخه ډول
کاغذ ته ور وليږدوي. ورو ورو د ترس کاغذ له ډول
کاغذ څخه جلا کړئ او وگورئ چې ډيزاين په بشپړه
توگه ډول کاغذ ته انتقال شوی دی او کنه؟
که ستاسي ډيزاين بشپړو، نو په هغه صورت کې د رنگه
کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له ابی رنگونو څخه يو ډير تياره رنگ جوړ کړئ
او هغه ځايونه چې تياره معلومېږي، رنگه کړئ او بيا
له روښانه رنگونو څخه رنگونه جوړ کړئ او په خپلو
ځايونو کې يې وکاروئ، ترڅو رنگول بشپړ شي.
وروسته کاغذ له ميز او يا د نقاشي له تختې څخه جلا
کړئ او هغه په شيشه يي قاب کې کېږدئ.

تهرين

له يوه اسلامي ډيزاين څخه يوه ښکلې کاپي جوړه کړئ.

د ليک د بنکلا له هنر سره اشنایي .

«من کتب بسم الله الرحمن الرحيم موجودة تعظيماً الله
غفر الله له .

څوک چي د الله د درناوي په خاطر بسم الله الرحمن
الرحيم په بنکلي خط وليکي الله تعالی به هغه وبخښي .

د بنکلي ليکلوهنر د اسلامي لومړيو پيړيو لومړني پلیده ده چي د اسلام د
سپيڅلي دين له خپریدو نه وروسته يي په مکه معظمه کي پراختيا او پر مختيا
ووموند له . د سواد زده کړه پيل شوه او لومړني قرآن کريمونه په (کوفي خط)

(۱) انځور، د يا قوت المستصمسي
امضاء)

ولیکل شمول. اسلامي حسن خط د قرآنکریم او نبوي احادیثو دلیکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته یې څېر ارزښت درلود.

د هغوی د هڅو په نتیجه کې یې د الهي کلام لپاره یو په زړه پوري هنر چې د هغې د ښکلا ارزښت یې درلود، مینځ ته راوړ. د حضرت محمد الرسول الله (ص) له وفات نه وروسته امیر المومنین حضرت ابوبکر صديق (رض) او حضرت عثمان (رض) ته دنده وسپارله چې د قرآنکریم نسخې راټولې کړي او د حافظانو په مرسته یې مقابله کړي او په واحد شکل یې ولیکي. د قرآنکریم په لیکلو سرسریزه د قرآني آیاتونو، حدیثونو، دوعاگانو او مبارکو نومونو بېلا بېلو لیکني په ودانیو، په ځانگړي ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سفالي لوبڼو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه یا لیکني له هنرسي څیزاینونو سره د ښکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کېدل.

۶۱ النخون د هېمي هجری پېړۍ په دوهمه نیمایي کې د قرآنکریم د دوو لمړنیو صفحو په ټاکنې نسخوي کافې په نسخ خط لیکل شوی دی.

په دريمه هجري پيړۍ کې (ابن مقله بيضاوي) د ليکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي ليکونه راوستل، لکه: د (نسخ) ليک د وخت په تيريدو سره بشپړ او ښکلا يې هم زياته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پوري ټول قرآن شريفونه په نسخ خط ليکل کېږي.

ابن مقله د نسخ په ليک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پايله کې يې د ثلث خط منځ ته راوړو. وروسته نور نوي ليکونه، لکه: ريحان او محقق د قرآنکريم د سورتونو د عنوانونو لپاره او د سورتونو د عنوانونو د ليکلو لپاره او د ولايتونو حاکمانو په دې خط ليکني کولې. د نسخ او ثلث خطونو په منځ ته را تگ سره په اسلامي هيوادونو کې د الهي کلام ليکني په ډېره ښکلې بڼه سرته رسيدې. هنرمندانو د پاڼو، لېکنو، ښکلا، قرآنکريم لومړيو پاڼو، د سورتونو د پاڼې علامې او د کتابونو د ټوکونو په جوړېدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسلامي ليکونه لوړو پوړيو ته ورسول، لکه: (د ابن بواب) چې د نسخ خط قانو نمندي يې مشخصه کړه) ، (ياقوت مستعصمي) چې بيل بيل خطونه يې ډېر ښکلي ليکل) او (احمد نيريزي) چې د خط په ښکلا او پياوړتيا کې يې ساري نه درلود.) اتمه هجري پيړۍ د خط د ښکلايوه ډېره ښه دوره وه د خط په ښکلا سربيره د دې پيړۍ هنرمندانو

نوي ليکونه، لکه: د (تعليق) خط چي د توقيح او رقاخ خطونو له ترکيب څخه منځ ته راغلي دي د (نستعليق) چي د (نسخ) او دتعلیق له خطونو څخه جوړ شوی دی). او د شکست خط يې وکاراوه. د نستعليق ليک په اسلامي دوره کې وروستۍ پړاو دی. په دې ليک ډېرو خطاطانو ليکني کړي دي، لکه:

(مير علي هروي) او (ميرعما حسيني)

چي ليک يې د کمال لوري درجي

ته رسولی دی. هنرمندانو بېل

بېل اسلامي خطونه

په ديوانونو، ودانيو،

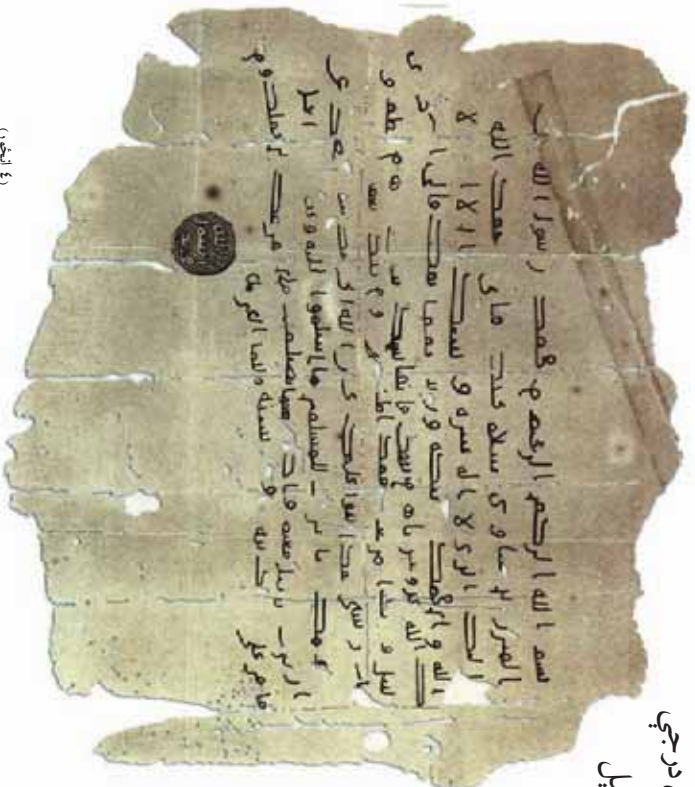
دروازو، د منبرونو په

ديوانونو، د قرآنکريم

په رحلونو په ډول ډول

لوبنو او ټوکړانو باندې

کارولي دي.

(۴ النون)

نمونه:

- ۱- د ښکلي ليک نمونې مو په کومو ځايونو کې ليدلي دي؟
- ۲- د نامتو جوړماتونو دروازي او د خلکو کورونو ته څير شې او ووايي؛ چي له کومو موادو څخه جوړ شوي دي؟
- ۳- هغه وسيلې چي په خپلو شلخواکي وني، کوم اسلامي ښکلي ليک په کې کارول شوی دی؟
- ۴- آیا ستاسې په ښار او يا کلي کې نامتو خطاط شته؟ په دې هکله معلومات وړاندې کړئ.

د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي کول.

ايا غواړئ چي له (بسم الرحمن الرحيم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کور کي يې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آيتونه په ښکلې بڼه ليکلي دي. د بسم الرحمن الرحيم څو نمونې مو په کتابونو، دهلوزيزيون په صفحه او د جوماتونو په ديوالونو ليدلي دي؟ د نيمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله يو ښکلې تصوير پيدا کړئ او د بسم الله دکاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) رااخلئ او د بسم الله په سربې داسې وښلوئ چې ونه ښورېږي. هيرمو نه شي چې د بسم الله د ليکو په وخت کي بايد اودس وکړئ. د بسم الله ليکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.

اصلي کاغذ د نقاشۍ د ميز په تخته باندې په سکاښتتپ وښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کي ونه ښورېږي او بل دا چې کاغذ د ابي رنگونو د استعمالولو په وخت کي پر سېري له وچيدو وروسته به رنگونه بيا خپل اصلي حالت ته راوگرځي. د رنگه کولو لپاره لومړی ډبره تياره سيابي انتخاب کړئ.

د مویک قلم په اوبو لوڼد کړئ او د آبی رنگونو د خپلې خوښې په رنگ یې ککړ کړئ وروسته مویک قلم د رسامۍ په پلټ (مناسب پلاستيکي لوبښي، لرگيو، فلزي شیشه یي لوبښو او یا د ابي رنگونو د قوتی، په سرپوښ ومنښی، ترخو رنگ او اوبه ښه سره گډاو ترکیب شي. که رنگ ټینګ (غلیظ) وي او په مویک پوري ښلې د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ. ترخو ټینګوالی یې د کارولو وړ شي. ستاسې تیار شوی رنگ د مویک قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدی او په ډبر غوړ او دقت رنگونه د اصلي خطاطی، په شان په خپلو ځایونو کې، په کار یوسئ. کله مو چې د بسم الله سطحه له رنگ ډگه کره. بل رنگ جوړ کړئ. کله چې پخوانی رنگ وچ شو. نوی رنگ پرې وکاروئ. د بل رنگ د کارولو په وخت کې خپل مویک په اوبو کې ووهی، ترخو پخوانی رنگ په بشپړ توگه پاک شي. رنگونه له تیاره څخه د روښانه رنگ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، ترڅو د کاغذ پر مخ مولیک بشپړ شي.

د کار تر بشپړېدو او وچیدو وروسته د میز او یا د رسامی، له تختې څخه یې جلا کړئ او په شیشه یي چوکاټ کې یې پخپله کوټه کې وځړوئ.

تصویرین:

د بسم الله الرحمن الرحيم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

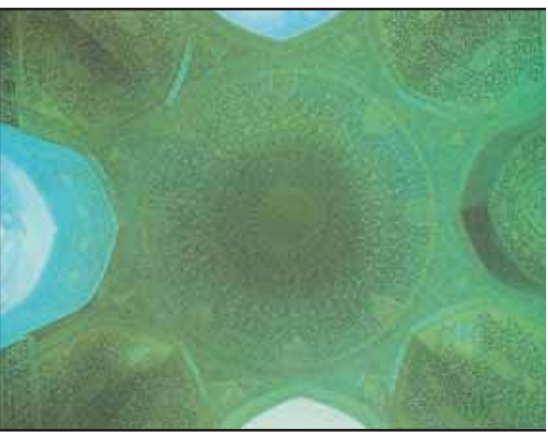

(۱) انځور) د درسي هجري پيړۍ په سر کې د اسلامي ټرې د عراق د سامرا لوی جومات چې منارې يې پينځوس متره لوړوالی لري.

(۳) انځور) د ترکي د استانبول په جومات کې لويه مرکزي گنبدمه

(۲) انځور)

کې د ارامتيا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټينگښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواو نه يو شان نسبت هغه محوره چې په منځني برخه کې دی)، لکه: د يورپي گنبدي بڼې او چپ اړخونه چې سره يو شاتنه دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتيا او تعادل ورڅښتي.

اسلامي بڼار جوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاي داسې طراحي کېدې چې له طبيعي عواملو څخه ډير زيات کار واخيستل شي. د مثال په توگه په ښاري اسلامي معمارۍ او ودانيو کې له نور او رڼا څخه گټه اخيسته داسې وه چې له يورپي خوايې انسان د پاک خداى په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبيعي روښنايۍ وسيله او د ودانۍ د تودخې منبې وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو وېشل کېږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې او قبرونه او ...
 ۲- د نورو ودانيو معماري، لکه: کور، ماني، باغونه، کاروان سړايونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ...

د اسلامي معمارۍ ډېرې مهېمې نمونې جوړماتونه دي. مسلمانانو د جوړماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خداى (ع) د سجدې او

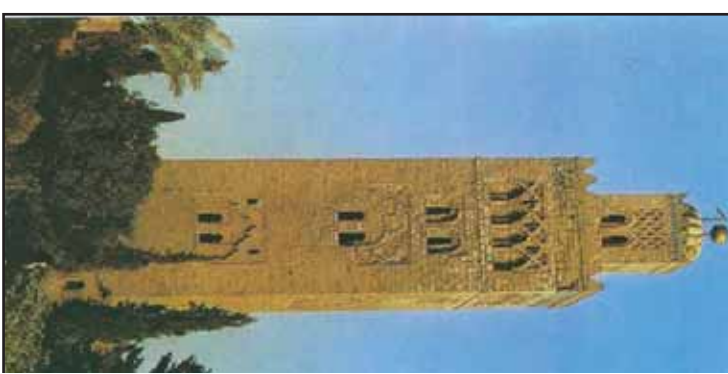
عبادت ځای دی د قرآن کریم له آیتونو څخه په ډېره ښکلي بڼه د ډېر دقیق هندسي تناسب له لیکلو څخه گټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي نړۍ کې یو شان ده سربېره پر هغې جزئیات او ښکلاوي یې هم یو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړشي، نو په هغې باندې گنبده جوړېږي. گنبده په بېلو بېلو مشکلونو جوړېږي چې ډېرې مشهورې یې له منځني څطو څخه چې نیمې کرې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سربېره گنبدې په زیارتونو هم رواج درلود. په زیارتو جوماتونو کې منارې د گنبدو په څنګ کې جوړېږي چې د منارو منځ به ماریچي و او اذان کونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کیدل او اذان به یې کولو چې ټول خلکو به هغه اوریده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانګړې بڼه درلوده په لومړي سر کې منارې د مکعب په شکل جوړېږي، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هیوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی.

چې دا ښکلا وي د گنبدې له ښکلاوو رامنځته کېږي. د جومات په دنده کې فضا داسې طراحي کیدله چې د لوی خدای (ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغېزه وکړي. د گنبدې په داخلي برخه کې د قرآن کریم آیتونه نقشونه او ښکلاوي د دیوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ښکلا ځانګړی ارزښت لري.

5) تصویر (ب) په مراکش کې د کوپښه د جومات مناره چې د (موسولون) په دوره کې پکې ته ورسیده

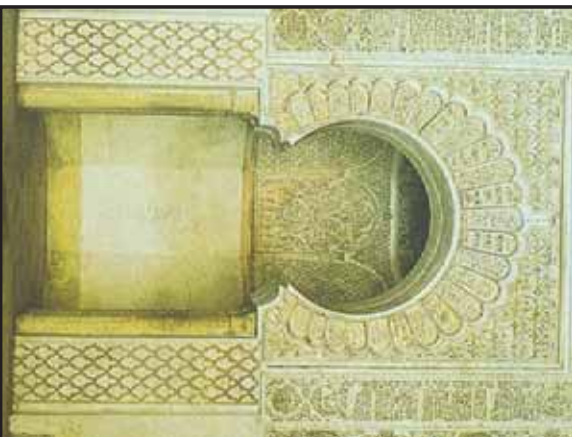

6) انځور د هند په آګرا کې د (آصفیادولہ) د قبرستانې چې په 15 هـ ش پېړۍ کې جوړې شوې دي.

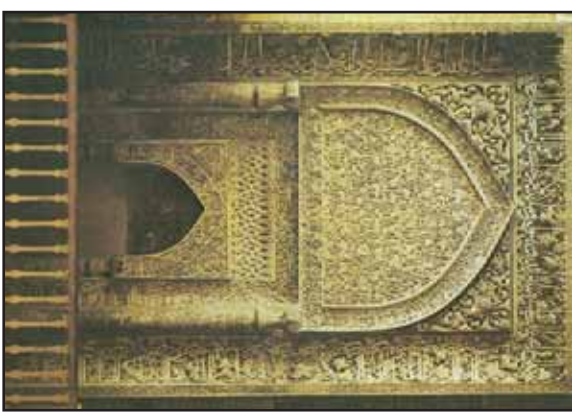

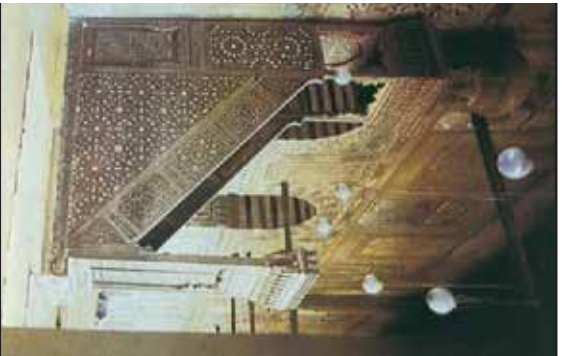
۹) انځور) دترنگه په استنبول کي د سوکولر، جومات محراب او منبر په اسسټمه حجره کي پوري کي.

۸) انځور) په مراکش کي د ابن يوسف مادري محراب په اسسټم کي کي.

۷) انځور) د اصفهان د جامع جومات محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کي.

۱۰) انځور) د مصر په قاهره کي د ارموياد جومات منبر.

محراب د قبلي لوري بڼي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ دږيري. له دې امله په هر جومات کي محراب ته ډيري بڼکي بڼکلاوي ورکوي.

په زياتره جوماتونو کي د محراب ترڅنگ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوي دي چي د وعظ په وخت کي وليدل شي او غربي واوريدل شي. د وخت په تيريدو سره کله چي منبرونه له لرگي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادو کي يې رواج وموند.

د منبرونو په طراحي او بڼکلا کي ډير توپيرونه ليدل کيدل خو په کلي ډول هر څومره چي د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کي د معماري بېل بېل سبکونو منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره يې ډير ژور او گلبیوند درلود. دا جوماتونه په هسپانيه کي د قرطبه جومات په ايران کي د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کي جامع جوماتونو له يو اول سره په اړيکه کي جوړ شوي دي.

- نمونه:
- ۱- زموز په گران هېواد کي کوم لوی جوماتونه وجود لري؟
  - ۲- د دې جوماتونو بڼکلاوي څه ډول دي؟

له اسلامي سبک څخه پر استفادي (پل) جوړول

ايا کوم لرغوني پل مويدي دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تيريدو لپاره جوړېږي. که يو اوږد او پټه لرگي د اوبو په سر کېږي د پلونو له ډلې څخه شمېرل کېږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زيات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تيريدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معمارۍ يو په زړه پورې نمونه ده. د دې پلونو محکميتا، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلگونو کالو وروسته هم جوړېلې شي. آيا ستاسې په چاپيرال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپيرال کې موجود دي، هغې ته په ځير او دقت سره وگورئ. تاسې هم کولی شئ چې يو پل لومړی

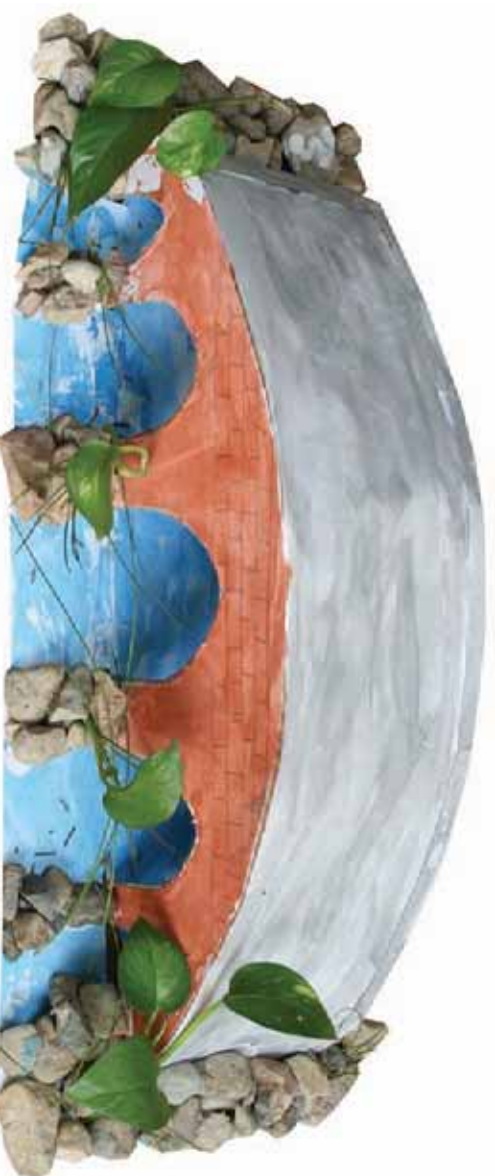

(۶) انځور) د پل مختلفې برخې ښودلې.

(۱) انځور) د پل ښايي شوي برخې

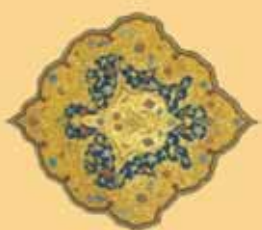
په يو پند يا مقوا کاغذ باندي انځوروی. وروسته د انځور اضافي برخي بياني کړئ چې د پل يو ديوال جوړشي. جوړشوی ديوال په بل پند کاغذ کېږدئ او شاوخوايي په پينسل خطونه وړاسئ او خطونه په غور سره د بياني په واسطه بياني کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مټه جوړه شي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي ديوالونه جوړېږي. د سر پوښلو لپاره له يوه نازک کاغذ څخه کار واخلي او اوږدوالی يې د پل د ديوال په اندازه او پلنوالی يې د پل د عرض په اندازه ونيسئ او کاغذ او اضافي برخي يې بياني کړئ. د پل يو سر پوښ په ديوالو باندي په سر ښوونښلوی، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړشي او هم کولی شئ چې جوړ شوی پل په ډبل مقوايي کاغذ وښلوی او د خپلي خوښي په رنگو يې رنگه کړئ. که غواړئ پل ته نوره ښکلا ورکړئ، نو وړی ډېرې، پاني او ښاخونه وزيورئ وښلوی او د پل لاندينۍ برخه د اوبو په رنگ رنگه کړئ.

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تصويين :
له ډبل او نازک کاغذ څخه په گټه اخيسته يو ښکلی پل جوړ کړئ.

له اسلامي هنرونو سره اشنایي

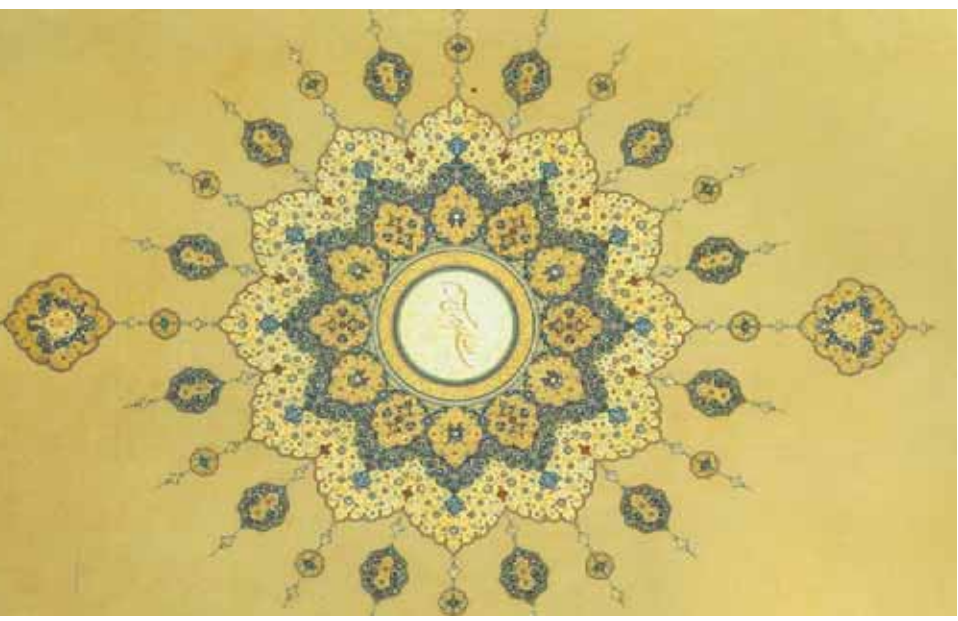
(۱) انځور د ښکلې بسم الله الرحمن الرحيم تذهیب

حضرت رسول الله (ص) فرمایي دي:

((ان الله كتب الاحسان علي كل شي)) بي له

شکه الله (ع) ښيگڼي او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړي ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شیانو د ښکلا وړ یوه طریقه ده. هر شی هم څرگند او هم پټه بڼه لري چې مسلمان هنرمند باید د هغې په هکله دقیق فکر وکړي. له ډېروښو تناسبونو څخه په طراحي او د ظرافت په جوړېدو کې گټه واخلي او د هر شي په جوړېدو کې مادي عالم له روحي عالم سره پیوند کړي.

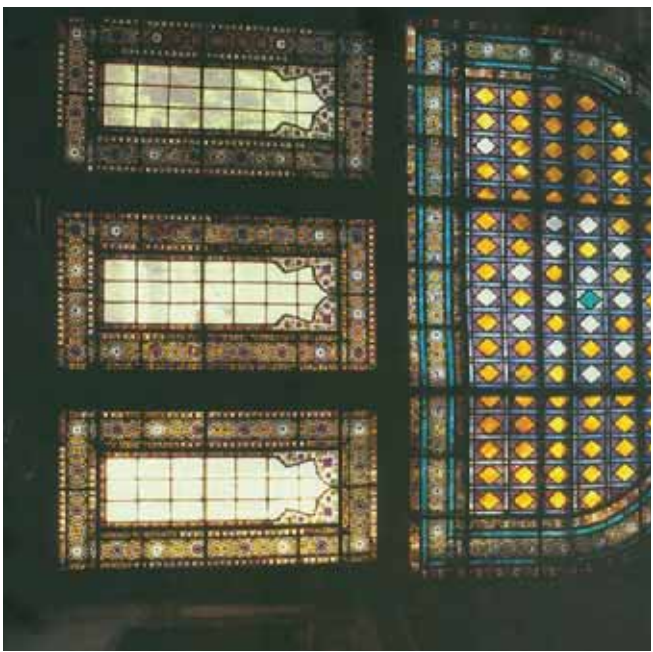

(۶) انځور) په دولسمه هجري پيړۍ کې، په هنلکې د خرمسې څلور
 ټوټې چې په طلايي نقشونو بنسټکې کړل شوي دي (د چيوانا)

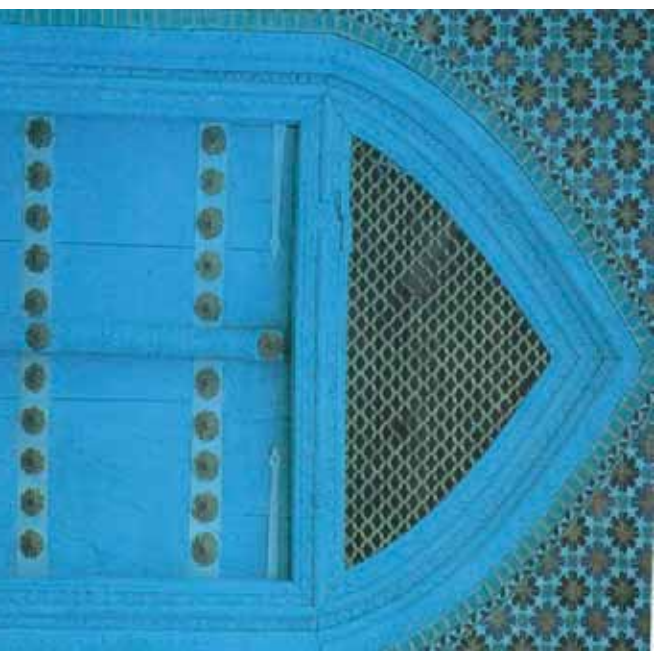
په اسلامي هنر کې بنسټګلا او ګټه دا دوه مهم صفتونه د وسيلو او د ډول ډول هنري آثارو د شیانو د پیاوړولو لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې یووالی څرګندېږي چې له دوی د جغرافيايي پولو څخه اوړي. اسلامي هنر د بېلو بېلو بنسټګلو او ظرفو لوبنو جوړېدنه منځ ته راوړه چې ډېر زړې نړيوال شهرت وموند.

په دې آثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړنيو وختو کې د قرآنکریم دآیتونو لپاره کارېدې او د وخت په تیرېدو د تذهیب په نوم یاد شو چې په کاشي کاريو او قالین اوبدلو کې ترې ګټه واخیستل شوه او د شیانو دسطحو د بنسټګلا لپاره په بېلو بېلو هنرونو کې، لکه: فلزکاری، کلاسي، لرګي ګیندنه، شبکه کاری، د تیرو په تراشلو، په تیره خطاطي، او ګنډلو کې ترې ګټه اخیستل شوې ده.

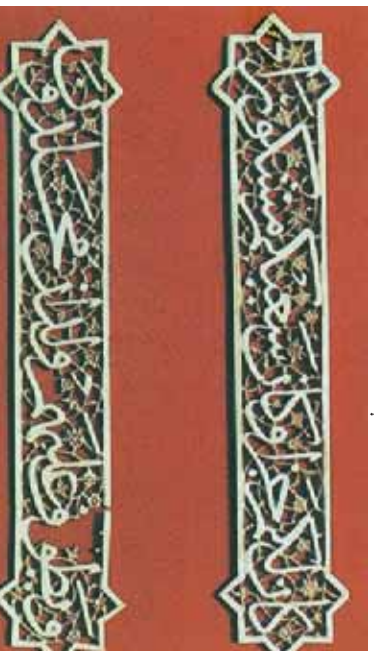

(۳ انځور) شپکه کاري شوي کرکي په اصفهان کي

(۴ انځور) په مزار شريف کي د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبري دروازه

ټولې سطحې دوي برخې لري چې يو بې حاشيه او بل متن دی. هر يوه سطحه په بېلو بېلو ديزاينونو، ليکنو، بڼکلي ليک او يا د حسن خط او انځورگرۍ په ترکيې بڼه جوړې شوي دي.

مرکزي ديزاينونه د دايرې په شکل طراحي کېږي چې په بڼکليو انځورونو جوړېږي، او د اصلي سطحې د هرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکرارېږي چې دا مرکزي ديزاين د (شمشه)

يا (نارنج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخه بې خنده يا (گونښه) بولي. کله کله خنده يا شمشه په نورو بڼکليو ديزاينونو دکېږي او کله کله متن په يوه تکراري انځورباندي پوښل کېږي او حاشي ته په بل ديزاين بڼکلا ورکوي.

د لوښو په طراحي کې د لوښو د بېلو بېلو برخو لپاره ځانگړي ديزاينونه کارول کېږي. ختین خاورين لوښي په بېلو بېلو ډولونو جوړېږي چې دهري برخې د بڼکلا لپاره بې بېل پيل ديزاينونه طراحي کېږي. د لوښي د هري برخې او د ټولو لوښو د ديزاينونو او خطوطو تر منځ يووالی او همغږي ډېر ارزښت لري.

(۵ انځور) د ايران په ارد بيل کي د (شاه اسمعيل د قبر ليکي)

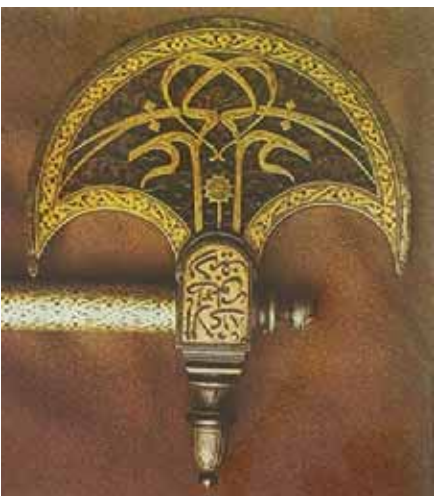

(۶) انځور لعالي، پتوس چي د اسڪندر په انځور
بڼكلې شوي دي ق. ۴ م. څلورمه پيړۍ.

په هغو آثارو کې چې ډیزاینونه دحجم په دیوالونو
انځورېږي، د لوبښي، دختې، مخ او څنډو اړیکه
زیات مهارت ته اړتیا لري.
په هغو آثارو کې چې رنگ کارول کېږي، لکه:
ټوکر اوبدل، قالیني اوبدل، کاشي کاري او ...
هنرمند باید د رنگ ترکیب، همغږي او ورته والی
رامنځته کړي.

(۸) تصویر) په ۱۳۰۰ هجري کال کې د ایران په تبریز کې جوړه شوې
قالین.

(۷) انځور) په لسمه پيړۍ کې د ترکي په استانبول کې په يوه
تبرکي کې.

نومړنۍ :

- ۱- داسلامي هنري آثارو مهمې څانگرتياوې په گوته کړي؟
- ۲- په اسلامي هنرونو کې وحدت اويوالي څه دليل لري؟
- ۳- ستاسي په چاپيريال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

له خټو څخه د قلمدانې جوړول
ایا تر اوسه مو د قلمدانې د جوړیدو تجربه کړې ده؟

له خټو څخه د قلمدانې د جوړیدو لپاره د خټو د لولو (فتیلوی) له روش
څخه باید گټه واخلو. په دې روش کې باید خټه د لاسو په وسیله لوله شي.

(انځور د لوستي لارښي برخه اول لوی
جوړوي کړي.)

۱) النخور لومړۍ بورکي په سطح ټيندل شوی دی.

۲) النخور نور بورکي په سطحه وټينلوي ترڅو قلمداني جوړه شي.

۱) النخور قلمداني ټانديني برخه ټيندنه کړئ.

۲) النخور لاندې ټينځي ته په بيلا بيلو وسيلو فشار ورکړئ او بيل بيل ټوټو ته په کي جوړه کړئ.

۳) تصور، قلمداني په خپله خوښه، رنگه کړئ او قلمونه په کي واچوئ.

نهمون:
د بورکيو له طريقې څخه په کار اخيستنه يوه ښکلکي قلمداني جوړه کړئ او بيا په ښکلکيو ټوټو او رنگونو ښکلا ورکړئ.

له میناتورۍ سره اشنایي

ولې اسلامي میناتورۍ نړیوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنۍ انځورگرۍ، دطبیعی علومو د کتابونو تصویري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانگړې ډول د ستروشاعرانو د شعرونو دیورانونه او د داستانونو ځینې صحفې انځوریزې شوي. غربی محققانو په دې دلیل چې په ډېره کوچنۍ اندازه او ډېر ظرافت یې دا تصویرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو د کتابونو په انځوریز کولو کې دڅوپیړنو په اوږدو کې ډېر پرمختگ وکړ. دوی د بېلو رنگونو، تصویرونه، مارپيچي ترکیب بندي او د عقیدتي مفهومو د بیانولو له امله د بېکلا او هنري ارزښت لوړو پوړیو ته ورسیدل او نړیوال شهرت یې پیدا کړ.

۱) انځور د منابع الحیوان این پهختیشیخ د کتاب یوه پاڼه په اومه هجري قمری پېړۍ کې (زرمری او پیغه، نومی)

۲) انځور د جراحی کرمانی دیوان: د هملا هلیون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال

(۳- انځور) (هارون الرشيد)، په حمام کې د خشمه نظامي له کتاب څخه د کمال الدين بهر او اثر هرات، ۹۰۰ هـ. ق.

هغو انځورگرانو چې شعرونه يې انځوريز کول، په شعرونو کې نښتو عقيدتي مفهومونو ته يې ځانگړي پاملرنه درلوده. لويو شاعرانو، بيل بيل مضمونونه د شعر په ژبه بيانول، انځورگرانو هم له ښکلا او رنگونو څخه په گټه اخيستنه دا شعرونه د تصوير په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعگانو سره يې ډوډه لگوله. له دې امله ميناتور، يو ډول خيال (ذهني) انځور گر دی.

په ميناتور کې له طبيعت څخه پيروي نه کوي، بلکې د ښکلو په ساده کولو، د رنگونو په بدلون، د بېلو بېلو صحنو تمثيل او د ډول ډول موضوعگانو تصويرونه کوي. په دې اثارو کې هنر مندان هغه نړۍ تصويروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده، ډېر ځليدونکي رنگونه، بې له حجمه ښکلا، زيات ظرافت او ښکلا، گلونه او بوټي په تازه گۍ کې تصوير شوي دي. فضايي ژوره ښودل شوې ده. په تصوير کې هيڅ سپورې نه ليدل کېږي.

ډېرو انځورگرانو د اسلامي ميناتور د شکل نيولو او وده ورکولو په هکله ستري ونډې سرته رسولې دي او ځينو تر هغې هم ستري دندي تر سره کړې دي چې د دوی له ميناتوريو څخه، نورو الهام اخيسته لکه: (جنيد السلطان) (کمال الدين بهراد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دې درس کې وښي.

(۴ انځور)

نمونې:

- ۱- کومې موضوعگانې په دې انځور گرو کې وښي؟ د نقاشيو په هکله يې پخپلو کې سره وڅېړئ.
- ۲- په دې تصويرو کې کوم ښکلاونه او رنگونه وښي؟ د انځور گرو په هنر کې ښکلاونه او رنگونه په پاملرنه وکړئ او په هکله يې پخپلو کې سره وڅېړئ.
- ۳- د (جشن، او کوچنی اختر) د کارتونو په ميناتوريو کې ترکيب بند او مارپيچي حرکتونه پيدا کړئ.

(۵ انځور)

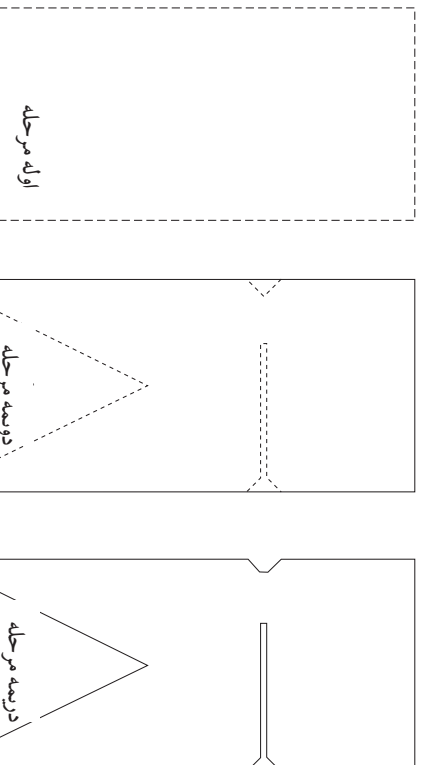

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کوی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای تعالیٰ کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي. ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پري کېتودل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرگیو څخه جوړیږي، چې یو په بل کې اوږدکېږي چې په اسانۍ سره خلاص او تړل کېږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې بډي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرگي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتي کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو وړو برخو وویشئ چې

یوه یې (قرآنکریم دکینودلو) او بله یې د(پیسو) برخه ده، لکه: څنگه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا کاغذ د تیرې چرې او یا بیاني په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطیل عرض تر پایه پورې بیاني نه کړئ چې کوچنی برخې نه لوبې برخې جلا نه شي. وروسته د پینو یا لاندینی، برخه کې یې یو عمودي منځ انځور کړئ او هغه هم بیاني کړئ. ترڅو د رحل پښې محکمې او ښکلې شي. د دې مرحلې ترسره رسولو وروسته دواړه برخې له بیاني شوي ځای څخه یو په بل کې ټنه باسي.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښکلا پیدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او یا په نورو دعاگانو او اسلامي ډیزاینونو ښکلا ورکړئ. دا ډیزاینونه د مقوا کاغذ او رحل په باندینیو ډیوالو باندې په تور او سپین ډول او یا رنگه انځور کړئ. د دې کار لپاره د رحل باندینیو ډیوالونو په لوبو او کوچنیو برخو ښکلې ډیزاینونه انځور کړئ، ترڅو د رحل دواړو باندینیو برخو ته ښکلا ور وښخې وروسته بیا په خپل رحل کې قرآنکریم کېږدئ او تلاوت یې وکړئ.

تعمیرین:

- ۱- تراوسه مو د قرآنکریم څو ډوله رحلونو لیدلې دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوي دي؟ یا د رحل په ډیوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلا وي څه ډول دي؟
- ۲- د رحلو د ډیوالونو ډیوالی کولو لپاره کومې لارې په کار وړو؟
- ۳- له مقوا کاغذ څخه یو رحل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا یې ډیوالونه ویزلین کاري کړئ او د خپلې خوښې په طریقه یې ډیوالونو سره وښکلئ.

له افغاني هنرمندانو سره اشنا کيدل

له افغاني هنرمندانو څخه کوم کسان پيژنئ؟
هر يو د هنر په کومو څانگو کې فعاليت کوي؟

الغاي

استاد محمد سعيد مشعل:

حاجي محمد سعيد (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵ هـ ش کال کې د غور ولايت د(تيوره) په کلي کې وزېږېد.

استاد مشعل په يوه هنر پالونکي کورنۍ کې لوی شوی

و. د ځوانۍ په وخت کې يې هنري کارونه پام

ور واوښت. هڅه يې وکړه چې د استاد کمال

الدين بهزاد مکتب را ژوندي کړي.

استاد له ميناتور څخه پرته د حاشيو

په ټيکلا (نډهيب) کې د ډبرو ټکره

هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی.

استاد په ميناتورۍ کې نوښت رامنځ ته

کړ ځکه چې ده ځانگړي لاره او روش

درلود او د استاد کمال الدين بهزاد د

مکتب له پيروانو څخه حساسيږي. استاد

ډېرو شاکر دانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړې ده او ستر هنري خدمتونه يې سر ته رسولې دي. استاد مشعل په ۱۳۷۶ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نيټه له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې او د ابلدي ژوندانه په لوړ روان شوم. د ده ځينې اثار د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت په ملي گالري، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

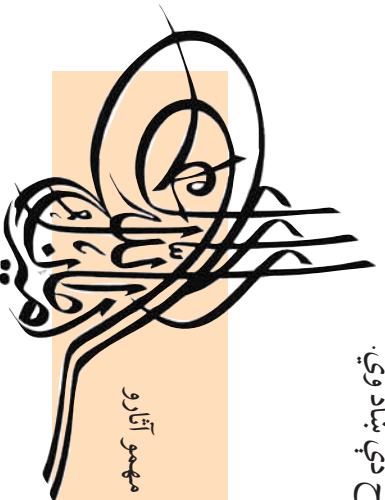
استاد عزيز الدين وکيلي پو پلرای:

استاد په ۱۲۹۷ هـ. ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱۶مه نيټه د کابل په چهاردهي کې وزېږېد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې نوښتکارو، نقاشي، او انځور گری کې د گران افغانستان له نو مياليو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې ساری نه درلود، همدارنگه د استاد وکيلي د تابلوگانو په حاشيو او متنونو کې ډېرې مهمې افغاني هنري پېلیدي ترسترگو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سرېره د خطاطی د هنر او تاريخي پيښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷۶ هـ. ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې. روح دې ښاد وي.

نومړين:

تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پيژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو نوم واخلي.

له افغاني هنرونو سره اشنا كيدل

د قاليني خټ ته په خټ سره وگورئ او ووينئ چي
د هغي تار او پود د گنډي په وسيله خه ډول سره
نسلول شوي دي؟
د قاليني پر مخ خه شي وينئ؟ د قاليني رنگين ډيزاينونه
خه ډول په پر له پسې گنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قاليني کښينئ او يا پر هغي باندي لمونځ کوئ خه احساس درته پيدا کېږي؟ د هنر لومړی خانگي په افغانستان کي زرگونه کلونه لرغونتيا لري.
که خه هم د هنري آثار و توليد د انسانانو د اړتيا وو دليري کولو سره چينه ده،
دقيقه طراحي، د بېلو بېلو ډيزاينونو کارول، د دې هېواد د هنرمندانو د بېلا بېلو

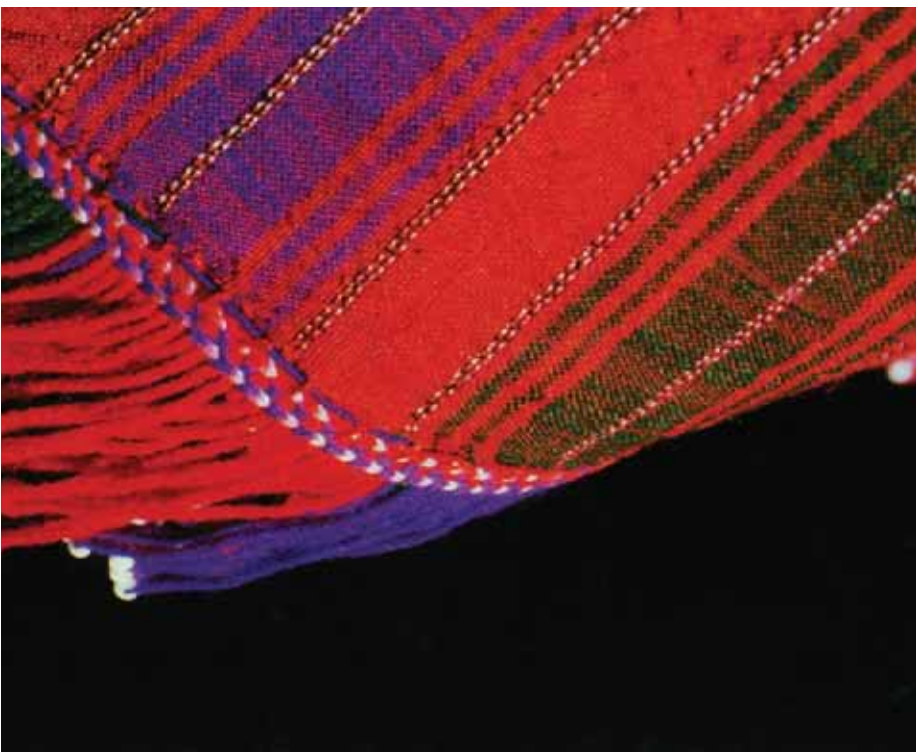
نسلونو ذوق د تاریخ په اوږدو کې
خرگندوي د خلکو هنري مینه
تکو او پارچو ته رنگ او ډیزاینونه
ورځنځي، بنسکلي او نرم فرشونه
اوبی، ودانیو ته د قرآن کریم په مبارکو
آیاتونو بنسکلا ورکوي، سفالي او
فلزي لوښي په ظرافت سره بنسکلي
کوي، دروازو، منبرونو او د لرگي
رحلونو ته بنسکلا ورکوي، کاري
لوښي بنسکلي کوي، ترڅو انسان
هره شیشه د ظرافت او بنسکلا سره
اړیکې ولري، نوهغو ته یې بنسکلا
او ډیزاینونه ورکوي دي، نن هم
د پیوستینو جوړول، د سرامیکي
(کلاسي) لوښو جوړول، د بنسکلا
غالیو او بدل او ..... د هېواد په
مختلفو سیمو کې دوام لري.

او چیر وگړي د دغه صنایعو په جوړولو لگیا دي. څومره چې د تاریخي هنري آثارو ساتنه چیر ارزښت لري، همدارنگه د ویزاینونو، بیلا بیلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاوو طریقو او روشونو انتقال وروستیو نسلونو ته چیره زیاته اړتیا ده.

د لاسي صنایعو تولید سربیره پر هنري او فرهنگي اړخونو داخلي او بالښو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زیات ارزښت لري. د افغانستان په نقشه کې د لاسي صنایعو او بیلو بیلو هنرونو عمده مرکزونو ته

پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بیلو بیلو ښارونو کې خلک په بیلابیلو هنرونو بوخت دي او بیل بیل لاسي صنایع تولیدوي. د مثال په توگه په کابل ښار کې د معمارۍ، بخارۍ، جوړونه، پښگري، فلزکاری، مسگري، زرگري، کندنګاري، د مریو گنډل، د ټوکرو او بدل، د تیرو تراشل، کلاسي، نقاشي، د غالیو او بدل، خامک گنډل وجود لري. په نورو ښارونو کې د ټوکرو او بدلو، ورنیسیم او بدلو، شال او بدلو، دگلوزۍ، بیل بیل ډولونه شته ټوکریا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مریوگنډل، خامک گنډل، له خټې څخه د سفالي لوښو جوړیدل، کلاسي، د لاجوردو د ضمیمو جوړیدل او ډیرینو لوښو د جوړیدلو هنرونه ادامه لري. چې یو له هغو څخه په هرات کې ښیښه جوړیدنه ده چې د ځانگړي ظرافت درلودنګي ده. د مالو او بیکاره ښیښو ویلي کولو څخه وروسته، رنگونه ورسره ترکیب کوي چې میرمنې او نارینه کله کله او کله هم

بیل بیل په دې کارونو بوخت دي. او په بیلو شکلونو گیلسونه او نینکلي لوبښي د لاس او اور په واسطه تولید وي چې د امریکا او اورپا بازارونو ته یې لار پرانیستي ده که څه هم دا اثار د افغانستان په بیلا بیلو ښارونو کې لیدل کېږي چې د ټولو سیمو په اثارو کې ورته والی شته دی. د وینزاینونو، رنگونو او جوړولو طریقې او روشونه یې بیل دي. د هرې سیمې د هنر مندانو ذوق او ابتکار د دې سبب کېږي چې د وینزاینونو او نارو جوړول بیلې ځانګړتیاوي پیدا کړي. هغه بدلونونه چې هنرمندانو د تاریخ په بیلو دورو کې په هنري آثارو کې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو څانګو د ودې او تحول سبب شوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاسي صنایعو څانګې لورې پورې ته رسېدلي دي چې ډېر ارزښتناک اثار تولیدیږي، لکه: د استالف کلاي (سرامیک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلايو څخه ده چې په بیلو بیلو ښارونو کې یې د څرخلاو بازارونه توده دي.

تمرین:

- ۱- ستاسې په سیمه کې کوم لاسي صنایع شته دي؟
- ۲- تاسې د هنرونو کومې څانګې سره اشنا یاست؟
- ۳- له کوم افغاني هنر سره مینه او علاقه لرئ؟
- ۴- آیا د هنر د خپلې خوبې څانګې لپاره نوې نظریه وړاندې کولی شئ؟

د افغانستان له ملي موزيمونو سره اشنا کېدل د مزار شريف موزيم:

د مزار شريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي کرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه ورکول، د دې موزيم د جوړېدو سبب شو دا تحفي او هدايي د روضې په يوه ځانگړې کوټه کې ساتل کېدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډالوي، د مسکوکاتو او نه پيدا کېدونکو کتابونو په ځانگړې ډول د خطي نسخو کتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنکريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. پخپله مبارکه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونی سېک دی. چې په مبارکو آياتونو بټکلې شوی دی. دا مبارکه روضه يوه تاريخي لرغونی وداني ده. په دې موزيمو سربېره زموږ په گران هېواد کې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړ لری.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰۴ هـ.ش کال کې د هرات موزيم تاسيس شو او په ۱۳۱۰ هـ.ش کال کې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ.ش کال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حکم د پارک هوټل ودانۍ ته وليږدول شو. په هغې کې چې کوم اثار موجودو وهغه د خلکو نندارې ته ايښودل شوي وو. اکثره اثار يې د ښاروالۍ له بودجې څخه اخیستل شوي دي هغه اثار چې په هله او بگرام کې د کيندنو په نتيجه کې لاس ته راغلي وو، د کابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ.ش کال دهرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمڼې موزيم:

د ميمڼې د ښار په يوه تاريخي غونډۍ کې د ناڅاپي کشفياتو په نتيجه کې د غورباتو د دورې مسي سکې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش کال کې يې د ميمڼې د موزيم د جوړېدو زمينه برابره کړه، ترڅو په هغې کې لرغوني اثار او شيان وساتل شي، د ميمڼې د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په کم وخت کې د ډبرو لرغونو او قديمي اثارو څخه برخمن شو او ننداره يې په ۱۳۳۶ هـ.ش کال کې پيل شوه دا نندارې دومره په زړه پورې وې چې هميڼې خلکو خپل قيمتي او تاريخي آثار د تحفي او ډالۍ په ډول دې موزيم ته ورکړل.

د منابعو فهرست

- ۱- غلام محي الدين شينېم، د خزانانو او نويو خزانانو د نقاشۍ د لوستلو لارښود ۱۳۸۰ کال
- ۲- د هنر د لوست لارښود لومړيو، دويمو او دريمو ټولگيو د ښوونکو لپاره کود نمبر ۴/۱۳۸۵، ۵۳/۱۳۸۵
- ۳- د تجسمي هنرونو اصول، دکتور محمد حسين حليمي.
- ۴- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کود ۱/۳۵۸، ۳۵۸/۱۳۸۶ ه.ش.
- ۵- د تجسمي هنرونو سره اشنا کيدل کود ۳۷/۳۵۸، ۳۵۸/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۶- فني طراحي ۱، جلد فني او حرفوي کود ۲/۹۲، ۳۵۹/۱۳۸۱ ه.ش.
- ۷- هندسي نقشونه ۱، جلد فني او حرفوي کود ۴/۸۵، ۳۵۹/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۸- د محلي انځورگرۍ کارگاه فني او حرفوي کود ۷۷/۳۵۹، ۳۵۹/۱۳۸۶ ه.ش.
- ۹- د لاسي چاپ کارگاه فني او حرفوي کود ۲/۳۵۸، ۳۵۸/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۱۰- د ايران د کاشي کاريو په هنر مقدمه محمد يوسف کياني، فاطمه کريمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزيم ۱۳۶۲ ه.ش.
- ۱۱- د هنر دايره المعارف، روئيس پاکيار، د معاصر فرهنگ انتشارت.
- ۱۲- اسلامي هنر ارزښت کونل.
- ۱۳- اسلامي هنر ژبه او بيان، تيوس بوکهارت.
- ۱۴ د ايران د لاسي صنايعو سره اشنا کيدل، ۱ جلد فني او حرفوي کود ۳/۳۵۹، ۳۵۹/۱۳۷۸ ه.ش.
- ۱۵- د ايران د لاسي صنايعو په لور، د احمد لارام په اهتمام د ايران د تهران د ملي بانک انتشارت ۱۳۵۶ ه.ش.
- ۱۶- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳۶۶ ه.ش.
- ۱۷- د خوشنويسي هنر اول او دويم جلد، کود ۵/۲۰۴.
- ۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنگ کې، ان ماري شيميل د قدس ولايت انتشارت.
- ۱۹- د خط تاريخ او د افغانستان پخواني ليکني عبدالحی حبيبي.
- ۲۰- د ايران نقاشي، بازيل گري د تهران د نوري عصر انتشارت ۱۳۶۹ ه.ش.
- ۲۱- د ايران د نقاشي هنر ته کتنه، د کتر اکبر تجويدي. د فرهنگ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷۵ ه.ش.
- ۲۲- د هنر کارگاه ۱ جلد د پوهنځي نه مخکې کود ۴/۱۳۸۷، ۱۳۸۷ ه.ش.
- ۲۳- د هنر سير په تاريخ ۲ جلد. د پوهنځي نه مخکې کود ۸/۱۳۸۶، ۱۳۸۶ ه.ش.
- ۲۴- د افغانستان د تاريخ فشرده، فاروق انصاري، د مطالعاتو مرکز کابل ۱۳۸۶ ه.ش.
- ۲۵- موزيم پيژندنه او د موزيمونو سير په افغانستان کې، د انټوگراي دپيارتمنت او باستان پيژندنه د اجتماعي علومو پوهنځي، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷۵ ه.ش.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**